

Advies over het stimuleren van studentenparticipatie

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
B-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99
info@vlor.be
www.vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 9 mei 2017 met eenparigheid van stemmen

Voorbereiding: werkgroep Studentenparticipatie onder voorzitterschap van Frédéric Piccavet

Dossierbeheerder: Isabelle De Ridder

1 Situering

Participatie betekent 'actieve deelname'. 'Beleidsparticipatie' is dan actieve deelname aan het beleid. Dit advies handelt over studentenparticipatie en de manier waarop het Vlaamse hoger onderwijs hiermee omgaat.

Participeren aan beleid lijkt alsmaar ingewikkelder te worden en meer inzet te vragen, voor verschillende groepen (o.a. werknemers, vrijwilligers). Dit is ook zo voor studenten, waardoor de laatste jaren meer en meer bericht wordt dat studentenparticipatie moeizamer loopt. Omdat het complexer en uitgebreider wordt, wordt het ook moeilijker om mandaten op Vlaams, instellings-, facultair en opleidingsniveau in te vullen. Bovendien geven studentenvertegenwoordigers aan dat het moeilijker wordt om hun engagement met hun studies te combineren. In dit advies gaat de Vlor na hoe studentenvertegenwoordiging gestimuleerd kan worden en hoe actieve deelname aan het beleid gefaciliteerd kan worden.

2 Het belang van studentenparticipatie

Studentenparticipatie is in Vlaanderen decretaal verankerd. Via een systeem van mandatarissen hebben studenten inspraak in zowel het Vlaamse onderwijsbeleid, als in de diverse beleidsniveaus van de instellingen hoger onderwijs.

Studentenparticipatie betekent dat studenten over uiteenlopende beleidsthema's in diverse beleidsorganen dossiers kunnen opstarten, voorbereiden, begeleiden, uitwerken en adviseren. Op basis van het principe van medebestuur en medezeggenschap vertegenwoordigen ze gedragen standpunten van de studentenpopulatie. Het gaat hierbij niet enkel om opleidingsgebonden dossiers, maar ook opleidings- en instellingsoverkoepelende thema's zoals de sociale voorzieningen, democratisering, etc. Studentenparticipatie bevordert enerzijds het democratische gehalte van het bestuur van de hogere onderwijsinstellingen en is anderzijds voor studenten een kans om zich te ontwikkelen tot mondige, kritische burgers.¹

Het belang van studentenparticipatie wordt ook internationaal onderstreept. In het Bolognaproces wijzen alle communiqués sinds het Praagcommuniqué (2001) erop dat studenten volwaardige partners in het bestuur van de onderwijsinstellingen moeten zijn.

¹ Popovic, M. (2011). *General Report on student participation in higher education governance*. BFUG Aghveran, Armenia en Klemencic, M. (2011). 'Internationalization, differentiation and implications for student governance in Europe', at the 21st European Students 'Convention of the European Students' Union (Budapest, 16 February 2011).

3 Het participatiedecreet²

Met de invoering van het participatiedecreet in 2004 en de latere aanvullingen werkte Vlaanderen een algemeen geldend kader uit voor studentenparticipatie in het hoger onderwijs.³ Voorheen konden instellingen autonoom bepalen in welke mate zij de studenten inspraak toekenden.

Het decreet voorziet voornamelijk volgende verplichtingen voor de instellingen hoger onderwijs:

- het oprichten van een studentenraad:
Het bestuur is verplicht de studentenraad te betrekken bij de werking van de onderwijsinstelling. De instelling kan hierbij kiezen uit twee modellen: medebestuur of medezeggenschap. Bij medezeggenschap heeft de studentenraad geen stemgerechtigde studenten in het bestuur of de andere organen waar studenten bij betrokken moeten worden. Wel heeft de studentenraad steeds het recht om aanwezig te zijn met een adviserende afgevaardigde en om alle vergaderdocumenten doorgestuurd te krijgen. Bij medebestuur heeft een studentenraad stemrecht op instellingsniveau over ten minste de dossiers die in het decreet worden vermeld.
- een participatiereglement:
regelt de organisatie van de participatie (verkiezingen en procedures, ondersteuning van de studentenraad, beslechting van geschillen, etc.).
- een speciaal statuut voor studentenvertegenwoordigers:
verleent hen het recht op een aantal faciliteiten.
- een ombudsdienst:
waar studentenvertegenwoordigers terecht kunnen indien hun rechten niet worden gerespecteerd.

De onderwijsinstellingen krijgen in het decreet ook de mogelijkheid om zelf extra bepalingen toe te voegen of verder uit te breiden.

4 Algemene knelpunten bij studentenparticipatie

In de nationale en internationale literatuur worden een aantal knelpunten geïdentificeerd waarmee studentenparticipatie gepaard gaat:

- **De invulling van mandaten voor studentenvertegenwoordigers blijkt steeds moeilijker**, ondanks de stijgende studentenaantallen (met echter ook een stijging van het aantal mandaten). Men gaat er vanuit dat deze trend zich de volgende jaren ook nog zal verderzetten.⁴ Hieraan gerelateerd zijn ook volgende knelpunten:

² Decreet betreffende de rechtspositieregeling van de student, de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, 19 maart 2004.

³ Zie ook het *Bijzonder decreet betreffende de Universiteit Gent en het Universitair Centrum Antwerpen*, 27 juni 1991 en latere wijzigingen. De regeling die hier m.b.t. deelname aan het bestuur van de studenten voorzien is, heeft voorrang op de algemene regels die in de Codex Hoger Onderwijs opgenomen werden (*Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs*, 11 oktober 2013). Wat m.b.t. participatie van studenten hierin niet uitdrukkelijk is geregeld, gelden de algemene regels van de Codex Hoger Onderwijs.

⁴ Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium. En Ministerie

- Er is weinig participatie aan de selecties: het is lastig om voldoende kandidaten te vinden voor de verkiezingen.⁵
 - De achterban is onvoldoende geïnformeerd: men moet allerlei acties ondernemen om genoeg stemmen te verkrijgen en dus de legitimiteit van de studentenraad te waarborgen.⁶
 - Eens de studentenvertegenwoordigers verkozen zijn, blijken ze de regelmaat van de vergaderingen en de grote voorbereidingspakketten moeilijk te kunnen bijhouden.⁷
- **De studentenraad is onvoldoende gediversifieerd.** Bepaalde groepen zoals studenten met een migratie-achtergrond, deeltijdse, oudere, internationale studenten, werkstudenten en studenten met een functiebeperking blijken ondervertegenwoordigd.⁸
- Er is nog steeds een **ongelijke positie tussen de studenten en de andere betrokkenen** van het bestuur, bijvoorbeeld omdat studenten niet op alle dossiers inspraak hebben.⁹

Dit advies focust op het eerste knelpunt, namelijk dat mandaten moeizamer worden ingevuld. Het gaat na welke drempels hiervoor verantwoordelijk zijn en welke stimulansen overheid, instellingen en studenten(raden) hiertegenover kunnen zetten.

Onderwijs en Vorming (2010). *Studentenparticipatie in het hoger onderwijs in 2004-2009: een evaluatie*. College van regeringscommissarissen in het hoger onderwijs, 1-128.

⁵ Boland, J. A. (2005). Student participation in shared governance: A means of advancing democratic values? *Tertiary Education and Management*, 11(3), 199-217. En Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium. En Persson, A. (2003). *Student Participation in the Governance of Higher Education in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.

⁶ VVS (2010). *Evaluatie Participatiedecreet door VVS*, 1-22; Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium; Horsten, M. (2010-2011). *De stem van de student aan de UFSIA, 1973-2003. Theorie, praktijk en perceptie* (Published master's thesis). Universiteit Antwerpen, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Antwerpen, Belgium.

⁷ Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium.

⁸ VVS (2010). *Evaluatie Participatiedecreet door VVS*, 1-22; Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium. VVS (2012). *Intervisies*, 1-3. VVS (2013-2014). *Laagdrempelig op een hoger niveau. Jaarverslag 2013-2014*, 1-32. VVS (2014). *VVS op ronde langs de Vlaamse studentenraden: Participatieonderzoek*, 1-23. VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

⁹ Persson, A. (2003). *Student Participation in the Governance of Higher Education in Europe*. Strasbourg: Council of Europe; Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium; Popovic, M. (2011). *General Report on student participation in higher education governance*. BFUG Aghveran, Armenia; Horsten, M. (2010-2011). *De stem van de student aan de UFSIA, 1973-2003. Theorie, praktijk en perceptie* (Published master's thesis). Universiteit Antwerpen, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Antwerpen, Belgium; Klemencic, M. (2011). "Internationalization, differentiation and implications for student governance in Europe", at the 21st European Students' Convention of the European Students' Union (Budapest, 16 February 2011); VVS (2010). *Evaluatie Participatiedecreet door VVS*, 1-22; VVS (2014). *VVS op ronde langs de Vlaamse studentenraden: Participatieonderzoek*, 1-23.

5 Waarom worden mandaten van studentenvertegenwoordigers vandaag moeilijker ingevuld?

5.1 Algemene evolutie

Studentenparticipatie is de afgelopen decennia sterk geëvolueerd. Het eerder ad-hoc-georganiseerd contestatiemodel ('wij' versus 'zij') is vandaag een participatiemodel geworden waarin studenten mee aan het roer zitten (wat aansluit bij een 'ons'-gevoel).

Studentenparticipatie is vandaag verbreed, verdiept en meer gediversifieerd. Dit heeft als gevolg dat het complexer, tijdsintensiever en professioneler geworden is. De mening van studenten wordt over veel meer thema's en dossiers gevraagd. Dit leidt tot een overbevraging. Het vereist een groot engagement en een grote betrokkenheid van studenten en dat terwijl de studiebelasting de afgelopen jaren ook gestegen is. Studentenvertegenwoordigers merken op dat het erg moeilijk is om én een goede student én een goede studentenvertegenwoordiger te zijn. Of dit is in elk geval de perceptie. Dit lijkt studenten af te schrikken.

Omdat er steeds meer mandaten zijn en onvoldoende studentenvertegenwoordigers gevonden worden, moeten de verkozen vertegenwoordigers ook steeds meer mandaten opnemen. Hierdoor stijgt de werkdruk nog meer en dreigt men in een vicieuze cirkel terecht te komen. Dit versterkt het imago van de overbelaste studentenvertegenwoordiger.

5.2 Specifieke drempels

5.2.1 Drempels die studentenvertegenwoordigers aangeven

In de literatuur wordt verwezen naar heel wat drempels voor studenten om deel te nemen aan het beleid.¹⁰ Deze onderzoeken zijn gebaseerd op bevragingen van studentenvertegenwoordigers. De drempels die geïdentificeerd worden, kunnen in vier categorieën onderverdeeld worden:¹¹

- Gebrek aan faciliteiten voor de studentenvertegenwoordiging: de geboden faciliteiten zijn onvoldoende of onvoldoende gekend door studenten en docenten. Dit is sterk verschillend van instelling tot instelling;
- Gebrek aan motivatie: hoge instapdrempel, andere prioriteiten, vrees voor te weinig dossierkennis, desinteresse;
- Studie-gerelateerde problemen en de vrees om studie-achterstand op te lopen: een strikte onderwijskalender, verplichte aanwezigheden in de les, deadlines van opdrachten, stages, zware werklust in de masterjaren, ...

¹⁰ Persson, A. (2003). *Student Participation in the Governance of Higher Education in Europe*. Strasbourg: Council of Europe; Demarsin, B. (2009-2010). *Studentenvertegenwoordiging in de Leuvense hoger onderwijsinstellingen* (Published master's thesis). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, Leuven, Belgium; Popovic, M. (2011). *General Report on student participation in higher education governance*. BFUG Aghveran, Armenia; Horsten, M. (2010-2011). *De stem van de student aan de UFSIA, 1973-2003. Theorie, praktijk en perceptie* (Published master's thesis). Universiteit Antwerpen, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Antwerpen, Belgium; Klemencic, M. (2011). "Internationalization, differentiation and implications for student governance in Europe", at the 21st European Students' Convention of the European Students' Union (Budapest, 16th February 2011).

¹¹ VVS. 2010. *Evaluatie Participatiedecreet door VVS*, 1-22.

- Gebrek aan begeleiding bij procedures en dossierkennis.

5.2.2 Drempels die niet-studentenvertegenwoordigers aangeven

In het kader van een stageopdracht¹² werd voor de Vlor nagegaan waarom studenten niet participeren aan het beleid op instellingsniveau. In dit onderzoek werden studenten van één hogeschool en één universiteit bevraagd die in hun studentenloopbaan ervoor kozen geen studentenvertegenwoordiger te zijn. Hieruit blijkt dat de meerderheid van de studenten:

- wel weet wat studentenvertegenwoordiging inhoudt, zowel op het opleidings- als intermediair niveau. Vertegenwoordiging op instellingsniveau is minder goed gekend.
- studentenparticipatie zinvol vindt. Ongeveer de helft van de studenten heeft de indruk dat studentenvertegenwoordiging een boeiend en leerrijk engagement kan zijn.
- geïnteresseerd is in studentenvertegenwoordiging.

De bevraagde studenten:

- vragen zich af of studenten echt een impact kunnen hebben op het beleid. Zij zijn **niet op de hoogte** van de meeste realisaties van de studentenvertegenwoordiging. Zij kunnen zich enkel microrealisaties of realisaties gerelateerd aan de examenregeling voor de geest halen.
- vinden dat er **onvoldoende informatie** voorzien wordt over de specifieke taken en activiteiten van studentenvertegenwoordigers. Vaak wordt de informatie ook te sterk beperkt in de tijd: enkel aan het begin van het academiejaar wordt informatie gegeven.
- zijn ervan overtuigd dat er een **te grote werkdruk** komt kijken bij studentenvertegenwoordiging. Dit lijkt hen niet te combineren met de taaklast van de opleiding.
- gaan vaak het engagement niet aan omdat ze vrezen **de nodige competenties onvoldoende** te beheersen.

6 Het studentenstatuut en de daaraan gekoppelde faciliteiten

Om studentenparticipatie te stimuleren, heeft de overheid het studentenstatuut gecreëerd. Hiermee kunnen instellingen studentenvertegenwoordigers faciliteiten toekennen waardoor de combinatie van participatie en taakbelasting in de opleiding beter haalbaar zou moeten worden. De vraag is of dit een voldoende stimulans is en of dit statuut nog voor verbetering vatbaar is.

¹² Vereycken, C. (2017). *Rapport bevraging over studentenparticipatie en aanbevelingen*. Onderzoek in het kader van een stageopdracht bij de Vlor.

6.1 Het statuut van studentenvertegenwoordiger volgens het decretale kader

Sinds het participatiedecreet zijn er grote stappen gezet in het vastleggen van de rechten van studentenvertegenwoordigers. Alle hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen werden immers verplicht vanaf eind 2014 een speciaal statuut te voorzien voor studentenvertegenwoordigers. Hiermee kregen zij recht op faciliteiten die de uitvoering van hun mandaat beter combineerbaar maken met hun studies.

De Codex Hoger Onderwijs¹³ bepaalt:

- dat de instelling dit statuut bepaalt in samenspraak met de studentenraad;
- de faciliteiten die ten minste moeten worden voorzien: de wijze waarop onderwijsactiviteiten en examens op flexibele wijze kunnen worden gepland en afgeweken kan worden van de verplichte aanwezigheid, de werk- en examenvormen en de indiendata voor bepaalde opleidingsonderdelen;
- dat het instellingsbestuur, in samenspraak met de studentenraad, een lijst vastlegt voor de mandaten waarvoor het statuut van toepassing is (intern en extern).

6.2 Het statuut van studentenvertegenwoordiger in de praktijk

6.2.1 Implementatie in de instellingen

De implementatie van de verplichting om een statuut van studentenvertegenwoordiger in te voeren, is niet in alle instellingen even snel verlopen. Volgens een bevraging van VVS (Vlaamse Vereniging van Studenten) hadden eind 2014 slechts acht van de drieëntwintig Vlaamse onderwijsinstellingen (waaronder wel alle universiteiten) een statuut waarin de aangeboden faciliteiten expliciet vermeld staan.¹⁴ Bij andere onderwijsinstellingen bestond er wel de mogelijkheid beroep te doen op faciliteiten, maar was die niet verankerd in hun interne regelgeving.

In 2016 hield VVS een opvolgingsbevraging.¹⁵ Van de dertien deelnemende instellingen, gaf één instelling aan geen studentenstatuut ingevoerd te hebben. Studenten van deze instelling kunnen indien nodig wel een beroep doen op faciliteiten.

6.2.2 Automatische toekenning

De VVS-bevraging van 2016 geeft ook aan dat vier studentenraden dit statuut bij hun verkiezing automatisch verkrijgen.¹⁶ In de andere acht instellingen moeten studenten het statuut zelf aanvragen. De twaalf raden geven allen aan er regelmatig beroep op te doen.

In verschillende instellingen is het gebruik van het studentenstatuut afhankelijk van het vertegenwoordigingsniveau. Alle studentenraden kunnen hun statuut gebruiken voor opleidingsgremia, vergaderingen van de studentenraad, bestuurs- of adviesorganen van de eigen associatie en bestuurs- of adviesorganen van de eigen instelling. Drie studentenraden kunnen

¹³ *Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs. 11 oktober 2013, Artikel II. 334.*

¹⁴ VVS (2014). *VVS op ronde langs de Vlaamse studentenraden: Participatieonderzoek*, 1-23.

¹⁵ VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

¹⁶ VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

hun statuut niet inzetten voor externe mandaten bij VVS of werkgroepen van de studentenraad zelf. Slechts drie studentenraden mogen hun statuut te allen tijde gebruiken. Bij de andere studentenraden dient dit eerst overlegd te worden en/of moet men toestemming vragen van de docent.

6.3 De faciliteiten gekoppeld aan het statuut

6.3.1 Definitie

De term ‘faciliteiten’ is een ruim begrip. Het gaat om alle middelen die het gemakkelijker maken om het mandaat van studentenvertegenwoordiger uit te oefenen. In deze zin gaat het ook om de waardering en de ondersteuning die de studentenvertegenwoordiger krijgt.¹⁷

6.3.2 Knelpunten¹⁸

6.3.2.1 Welke faciliteiten?

Er zijn grote verschillen in de faciliteiten die aan de studentenvertegenwoordigers worden toegekend in de Vlaamse instellingen. In sommige instellingen worden enkel de basisfaciliteiten aangeboden (zie 0). Elders kunnen studenten ook gewettigd afwezig zijn op stage, excursies of andere leermomenten. Soms is het ook een optie om drie studiepunten te verwerven in ruil voor een engagement. Daarnaast is er vaak geen transparante communicatie; wat maakt dat studenten niet op de hoogte zijn van de mogelijke tegemoetkomingen.

6.3.2.2 Afdwingbaarheid?

Zelfs wanneer de mogelijke faciliteiten wel gekend zijn, zijn ze niet altijd afdwingbaar. Uit het onderzoek van VVS bleek ook dat docenten niet altijd positief staan ten opzichte van studentenvertegenwoordiging.¹⁹ Zo botsen studentenvertegenwoordigers geregeld op onbegrip wanneer zij gewettigd afwezig zijn omwille van hun mandaat. Dit onbegrip is groter naarmate de studentenvertegenwoordigers in organen zetelen die verder weg staan van de opleiding. Dat onbegrip blijkt ook groter wanneer het gaat over activiteiten die nodig zijn voor een goede werking van de studentenraad.

6.3.2.3 Voor welke vertegenwoordigers?

De bevraging van VVS geeft ook aan dat er geen eenduidigheid over is wie recht heeft op de faciliteiten: zo heeft een vertegenwoordiger op opleidingsniveau wel recht op bepaalde faciliteiten maar een vertegenwoordiger op Vlaams niveau niet.²⁰

¹⁷ VVS (2014). *VVS op ronde langs de Vlaamse studentenraden: Participatieonderzoek*, 1-23.

¹⁸ VVS (2014). *VVS op ronde langs de Vlaamse studentenraden: Participatieonderzoek*, 1-23. En VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

¹⁹ VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

²⁰ VVS (2016). *Studentenvertegenwoordigersstatuut bevraging*, 1-4.

7 Hoe studentenparticipatie stimuleren?

De Vlor vindt studentenparticipatie belangrijk omdat ze bijdraagt aan een meer kwaliteitsvol, meer democratisch en gedragen hoger onderwijs. Bovendien draagt ze bij tot de vorming van kritische, geëngageerde en aan de maatschappij participerende burgers.

Als blijkt dat studentenparticipatie vandaag moeizamer verloopt en mandaten moeilijker ingevuld raken, dan moet ook nagedacht worden over stimulansen (faciliteiten en ondersteuning) die studenten kunnen aanzetten om te participeren. Enkel zo kan de vicieuze cirkel waarvan eerder sprake (zie 5.1) doorbroken worden. Als er meer studenten bereid gevonden worden een mandaat op te nemen, zal de werkdruk voor verkozen studentenvertegenwoordigers dalen.

7.1 Regelgeving

7.1.1 Een afdwingbaar statuut

Om studentenparticipatie succesvol te maken, is een wettelijk kader nodig. Maar het is niet zo dat de decretale verankering van studentenparticipatie, een garantie is voor succes. De implementatie in de instellingen en de manier waarop zij studentenparticipatie invullen, is van even groot belang.²¹

Er zijn nog steeds verschillen tussen instellingen in de manier waarop het statuut van studentenvertegenwoordiger en de toekenning van de faciliteiten in de instellingen in de praktijk wordt vertaald (zie 6.2). De Vlor is daarom van mening dat een actualisatie van de Codex Hoger Onderwijs m.b.t. studentenparticipatie zich opdringt in functie van meer homogeniteit tussen de instellingen:

- De decreetgever moet nagaan of alle instellingen het statuut van studentenvertegenwoordiger ondertussen geïmplementeerd hebben. Als dit niet het geval is, dan moet de decreetgever nagaan hoe zo snel mogelijk werk gemaakt kan worden van deze implementatie.
- De decreetgever moet nagaan of de implementatie van het studentenstatuut voldoende afdwingbaar is. Door de verplichting dit op te nemen in het onderwijs- en examenreglement of een apart participatiereglement te voorzien, wordt het recht hierop al een stuk beter gegarandeerd.
- Een statuut van studentenvertegenwoordiger moet automatisch bij verkiezing toegekend worden.
- Het statuut van studentenvertegenwoordiger moet automatisch gelden voor alle niveaus van vertegenwoordiging: van Vlaams, instellings-, facultair tot opleidingsniveau.

De Codex stelt dat elke instelling een ombudsdienst moet voorzien tot dewelke studenten zich kunnen richten als hun rechten niet worden gerespecteerd. De Vlor vraagt bijkomend dat deze ombudsdienst onafhankelijk zou zijn.

Uiteraard moet het statuut van studentenvertegenwoordiger in de instelling in overleg met de studentenraad vastgelegd worden, zoals dat ook nu in de Codex gestipuleerd is.

²¹ Popovic, M. (2011). *General Report on student participation in higher education governance*. BFUG Aghveran, Armenia.

7.1.2 Faciliteiten

7.1.2.1 Inzetbaar voor alle activiteiten en alle mandaten

De Vlor is van mening dat faciliteiten deel uitmaken van het statuut van studentenvertegenwoordiger. Het lijkt de Vlor logisch dat de studentenvertegenwoordiger gebruik kan maken van deze faciliteiten voor activiteiten gerelateerd aan zijn mandaat (intern of extern aan de instelling). Deze faciliteiten zijn ook te gebruiken tijdens de stage (in overleg met de stagegever). Uiteraard is het belangrijk dat de student hierover goed met de stagegever communiceert en dat er afspraken over inhaalopdrachten of -uren gemaakt worden. Deze afspraken moeten deel uitmaken van de stageovereenkomst.

7.1.2.2 Welke faciliteiten?

De decreetgever voorziet een aantal 'basisfaciliteiten': faciliteiten die de instelling ten minste moet voorzien en die betrekking hebben op het afwijken van onderwijs- en examenactiviteiten.²² Bedoeld zijn faciliteiten die het mogelijk maken om afwezig te kunnen zijn tijdens verplichte lesmomenten door bijvoorbeeld vervangopdrachten uit te voeren, weblectures te volgen, examens te verplaatsen, inhaalexamens af te leggen, etc.

Deze faciliteiten zijn inderdaad onontbeerlijk voor studentenvertegenwoordigers, maar zij hebben ook nood aan een (snelle en degelijke) vergoeding van onkosten, ICT-faciliteiten, logistieke faciliteiten (printmogelijkheden, vergaderfaciliteiten), etc. De Vlor pleit ervoor om decretaal te verankeren dat alle studentenvertegenwoordigers een beroep kunnen doen op infrastructurele, financiële en administratieve ondersteuning.²³

7.1.2.3 Een participatiecoach

De ervaring leert dat studentenvertegenwoordigers sterk gebaat zijn bij een 'participatiecoach'. Dit is een personeelslid van de instelling dat de studenten wegwijs maakt in studentenvertegenwoordiging: wat is studentenvertegenwoordiging precies, hoe zit de instelling in elkaar, welke procedures moeten gevolgd worden, ...? Voor studentenvertegenwoordigers is een dergelijke ondersteuning noodzakelijk. Het kan hun tijdsinvestering onder controle houden, maar ook het leerrendement en de 'return on investment' van hun engagement vergroten. De Vlor vraagt om een dergelijke participatiecoach decretaal te verankeren.

7.1.3 Een beleidsplan

De Vlor is van mening dat studentenparticipatie voor instellingen meer moet zijn dan enkel het verlenen van het studentenstatuut. Elke instelling moet nadenken over de visie, ondersteuning, specifieke acties en middelen die zij hiertegenover zetten. Dit kan volgens de Vlor best in een beleidsplan dat wordt opgemaakt samen met de studentenvertegenwoordigers. Met een beleidsplan wordt de instelling verplicht om een beleid uit te denken aan de hand van

²² *Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs. 11 oktober 2013. Artikel II. 334: de wijze waarop onderwijsactiviteiten en examens op flexibele wijze kunnen worden gepland en afgewezen kan worden van de verplichte aanwezigheid, werk- en examenvormen en indiendata voor bepaalde opleidingsonderdelen.*

²³ *De Codex Hoger Onderwijs (Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs. 11 oktober 2013. Artikel II. 333 voorziet dat de instelling de studentenraad financieel, logistiek en administratief ondersteunt. Studentenvertegenwoordiging gebeurt echter ook buiten de studentenraad (op facultair niveau bijvoorbeeld of op Vlaams niveau).*

strategische en operationele doelstellingen en om daarvoor acties, middelen en verantwoordelijken op te lijsten die moeten opgevolgd en geëvalueerd.

De Vlor vraagt om het opstellen van dergelijk beleidsplan decretaal te verankeren. Op die manier kunnen instellingen rapporteren over hun aanpak van studentenparticipatie.

7.2 Bouwstenen van een beleid(s)plan) studentenparticipatie

7.2.1 Visieontwikkeling

De Vlor stelt vast dat studentenparticipatie dan wel decretaal verankerd is, maar dat het in de praktijk bij de instellingen, docenten en studenten nog te weinig als een meerwaarde gezien wordt. De omschakeling van contestatie naar het mee besturen vraagt een cultuur- en mentaliteitswijziging die gepaard gaat met visie, concrete kaders en handvatten. Via studentenparticipatie worden studenten partners in het bestuur. De Vlor vindt het daarom logisch dat instellingen verder nadenken over de invulling van dit partnerschap en hierover een visie ontwikkelen. Deze visie moet gedragen zijn door alle echelons van de instelling zodat studentenparticipatie beter bekend geraakt.

7.2.2 Strategische en operationele doelstellingen

De Vlor vindt het de verantwoordelijkheid van de instelling om samen met studentenvertegenwoordigers na te denken over hoe studentenparticipatie gestimuleerd, beter bekend en sterker gevaloriseerd kan worden. Het is belangrijk dat de instelling hieraan concrete strategische en operationele doelstellingen koppelt.

7.2.3 Middelen

7.2.3.1 Vergoeding van onkosten

Studenten moeten gemaakte onkosten vandaag meestal pre-financieren. Dit is niet altijd evident. Zij krijgen deze kosten ook niet altijd onmiddellijk terugbetaald. Soms lopen de wachttijden tot drie maanden op. Dit systeem zorgt ervoor dat een extra financiële drempel wordt ingebouwd om deel te nemen aan studentenvertegenwoordiging.

Het is belangrijk dat de instelling werk maakt om prefinanciering bij studentenvertegenwoordiging in te voeren en wanneer dit bij uitzonderlijke gevallen niet mogelijk is, terug te vallen op een transparante en snelle procedure voor de terugbetaling van onkosten.

7.2.3.2 Middelen voor de studentenraad

De Codex Hoger Onderwijs voorziet dat de instelling de studentenraad financieel ondersteunt.²⁴ Het is belangrijk dat dit op een adequate manier gebeurt met een realistisch begroot budget. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over de uitgaven die van de studentenraad verwacht worden.

²⁴ Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs. 11 oktober 2013, Artikel II. 333.

7.2.4 Ondersteuning

7.2.4.1 Coaching

Een participatiecoach (zie 7.1.2) is een noodzakelijke ondersteuning voor de goede werking van studentenparticipatie. Instellingen moeten bekijken hoe ze deze functie precies invullen. Voor grote instellingen met veel verschillende campussen heeft een centrale participatiecoach weinig zin, terwijl dit model voor een andere instelling wel geschikt kan zijn.

Een participatiecoach moet doordrongen zijn van de meerwaarde van participatie en de studenten met goede raad en daad bijstaan. De participatiecoach is geen ombudspersoon voor geschillen en zijn rol is strikt ondersteunend.

Studentenraden kunnen het budget dat zij van de instelling toegewezen krijgen, besteden aan het aanwerven van medewerkers die functioneren onder het statuut van jobstudenten. Zij bieden aan de studentenraad administratieve en inhoudelijke ondersteuning bij de voorbereiding van dossiers. Dit kan studentenvertegenwoordigers tijd besparen en het komt ook de inhoudelijke inbreng van de studentengeleding ten goede. Het budget van de studentenraad moet hiervoor uiteraard voldoende groot zijn.

7.2.4.2 Vorming

De Vlor vindt het belangrijk dat het recht op vorming in het beleidsplan wordt opgenomen. Studenten zijn geen vragende partij voor een systematische, permanente vorming voor studentenvertegenwoordigers. Zij zijn eerder voorstander van 'learning by doing'.²⁵ Wel is minimale initiële vorming door de instelling nodig om het 'learning by doing'-principe te ondersteunen. In dit kader zijn bijvoorbeeld vormingen over vergadertechnieken, verslaggeving etc. interessant. Studenten zijn ook geïnteresseerd in vraaggestuurde, korte, gerichte ad-hocopleidingen over specifieke thema's.

Studentenvertegenwoordiging kan ook aan bod komen als een opleidingsonderdeel met een beperkt aantal studiepunten, toegankelijk voor alle studenten. Dit kan ook onder de vorm van 'community service learning'. Op die manier leren alle studenten wat studentenvertegenwoordiging precies inhoudt.

7.2.4.3 Logistiek

Voor studentenvertegenwoordigers is het belangrijk dat ze vergaderfaciliteiten ter beschikking krijgen: een lokaal, printmogelijkheden, ... Maar ook afspraken over vergaderuren en vergaderlocaties zijn belangrijk. Instellingen met verschillende campussen kunnen bijvoorbeeld nadenken over de mogelijkheden van webvergaderen.

7.2.5 Compensatie en valorisatie

Studenten geven aan dat erkenning van het engagement een sterke impuls kan zijn om te participeren aan het beleid. De instelling kan daartoe bijdragen door:

- het belang van studentenvertegenwoordiging te benadrukken t.a.v. docenten en staf.
Soms leidt het missen van lessen of gebruik maken van andere faciliteiten tot onbegrip bij

²⁵ Vereycken, C. (2017). *Rapport bevraging over studentenparticipatie en aanbevelingen*. Onderzoek in het kader van een stageopdracht bij de Vlor.

de docent. Dit weerhoudt studenten ervan om deel te nemen aan studentenvertegenwoordiging. Studentenvertegenwoordigers appreciëren het wanneer docenten aangeven dat zij hun activiteiten en realisaties volgen en zich hier positief over uitlaten.

- de geleverde inspanningen te valoriseren via een bewijs, een attest, een getuigschrift, etc.
- de realisaties van de studentenvertegenwoordigers bekend te maken bij de andere studenten, docenten, de instelling en de maatschappij draagt bij tot voldoening.
- rekening te houden met studentenvertegenwoordiging bij het toekennen van individuele uitzonderingen (inschrijven met onvoldoende leerkrediet, voor een derde keer hernemen van een opleidingsonderdeel, ...).

De Vlor vraagt aan de overheid om nader te onderzoeken (bijvoorbeeld in een proefproject) of geldelijke compensatie van studentenvertegenwoordigers voor het uitoefenen van hun mandaat een adequate compensatie kan zijn. De bevroegde studenten in de stageopdracht die werd uitgevoerd in opdracht van de Vlor, gaven aan dat dit een grote stimulus zou kunnen zijn maar vroegen zich af of dit niet in tegenstrijd is met vrijwillig engagement en of dit geen verkeerde profielen zou aantrekken.²⁶ De Vlor stelt vast dat studenten die vertegenwoordigingsmandaten opnemen, dit niet kunnen combineren met een studentenjob. Dit is immers te tijdrovend. Bijgevolg trekt studentenparticipatie vooral middenklasstudenten aan. Een sociale maatregel onder de vorm van een beperkte vergoeding kan het mislopen van een studentenjob gedeeltelijk vergoeden. De Vlor is van mening dat alle studenten moeten kunnen deelnemen aan studentenparticipatie en dat financiële belemmeringen dit niet in de weg mogen staan. De Vlor wijst erop dat een geldelijke compensatie internationaal meer en meer in gebruik geraakt en dat ook vrijwilligerswerk hier meer en meer gebruik van maakt.

De Vlor stelt vast dat mandaten die het lokale niveau overstijgen, bijvoorbeeld bestuursmandaten bij een studentenkoepelorganisatie als VVS, steeds moeilijker combineerbaar blijken met studievoortgang. Dit bemoeilijkt het invullen van de mandaten. Nochtans nemen deze mandaten in het hoger onderwijsveld en het Vlaamse middenveld een cruciale rol in. De raad vraagt de overheid daarom na te gaan of voor deze mandaten een bestuurdersjaar kan ingevoerd worden.

7.2.6 Communicatie

Uit de stageopdracht die voor de Vlor werd uitgevoerd²⁷ en uit de nationale en internationale literatuur (cf. *supra*) blijkt dat niet alle studenten goed op de hoogte zijn van de realisaties van studentenvertegenwoordigers, van de impact, van de faciliteiten etc. Er is daarom nood aan een betere en gerichtere communicatie t.a.v. studenten:

- Wat houdt een mandaat juist in?
- Welke specifieke taken kan ik opnemen?
- Hoeveel werk en tijd vraagt een mandaat?
- Wat kan ik realiseren? Welke impact heeft studentenparticipatie?

²⁶ Vereycken, C. (2017). *Rapport bevraging over studentenparticipatie en aanbevelingen*. Onderzoek in het kader van een stageopdracht bij de Vlor.

²⁷ Vereycken, C. (2017). *Rapport bevraging over studentenparticipatie en aanbevelingen*. Onderzoek in het kader van een stageopdracht bij de Vlor.

- Over welke vaardigheden moet ik beschikken en kan ik mijn competenties nog bijspijkeren?
- Welke vormen zijn beschikbaar? Welke vorming kan ik aanvragen?
- Hoe wordt studentenvertegenwoordiging gecompenseerd en gevaloriseerd?
- Op welke faciliteiten kan ik aanspraak maken?
- Kan ik ook een waarnemend mandaat opnemen, bijvoorbeeld in de studentenraad?²⁸

De Vlor merkt op dat het communicatieluik essentieel is opdat het beleidsplan geen dode letter zou blijven. Daarom moet bij de verschillende bouwstenen van het beleidsplan telkens goed nagedacht worden over hoe dit aan de studenten(vertegenwoordigers) best kan worden gecommuniceerd.

Uiteraard is aantrekkelijke communicatie nodig via de juiste kanalen. Studenten geven aan dat sociale media hiervoor interessant zijn (vooral Facebook). Deze informatie mag ook niet beperkt blijven tot het begin van het academiejaar of tot verkiezingsperiodes. Het is ook belangrijk dat aangegeven wordt dat studentenparticipatie zinvol is en dat het kan leiden tot heel wat persoonlijke voldoening.

De Vlor vindt communicatie t.a.v. docenten ook erg belangrijk. Als docenten beter op de hoogte zijn van wat studentenvertegenwoordiging inhoudt, dan zullen zij hier ook positief tegenover staan. Gezien het groeiende belang dat ook de maatschappij aan participatie hecht,²⁹ is het ook belangrijk dat de instelling duidelijk maakt aan al haar leden en de buitenwereld dat zij studenten als partners beschouwt.

7.2.7 Diversiteit

De studentenvertegenwoordiging is vandaag te weinig representatief voor de diverse samenstelling van de studentenpopulatie. Dit kan verschillende oorzaken hebben: doelgroepstudenten kennen de cultuur van vertegenwoordiging slecht of minder goed, of zij kunnen het niet combineren met een studentenjob. De Vlor vindt het belangrijk dat elke instelling nadenkt hoe alle studenten bij studentenparticipatie betrokken kunnen worden. In sommige instellingen kan dit via een samenwerking met zelforganisaties of studentenverenigingen.

8 Conclusie

De Vlor geeft in dit advies een eerste aanzet om studentenparticipatie te stimuleren. Hij vindt het vooral belangrijk dat alle studenten in alle instellingen voluit en zonder belemmeringen kunnen deelnemen aan studentenvertegenwoordiging. Hij vraagt de overheid de regelgeving te actualiseren zodat er meer homogeniteit tussen de statuten van studentenvertegenwoordigers aan de verschillende instellingen ontstaat. Hij vindt het belangrijk dat instellingen in een

²⁸ Sommige studenten gaven aan dat zij wel geïnteresseerd zijn in studentenparticipatie, maar geen volledig mandaat willen opnemen. Om hen toch te betrekken bij het beleid, kunnen bijvoorbeeld thematische sessies gehouden worden. Of men kan werken met waarnemende mandaten. Dit zijn studenten die de activiteiten van de studentenraad kunnen bijwonen zonder een mandaat op te nemen. Dit kan dienen als voorbereiding op het opnemen van een mandaat. Vereycken, C. (2017). *Rapport bevraging over studentenparticipatie en aanbevelingen*. Onderzoek in het kader van een stageopdracht bij de Vlor.

²⁹ Zie bijvoorbeeld het belang dat visitatiecommissies hechten aan de participatie van studenten.

beleidsplan nadenken over studentenvertegenwoordiging en hoe dit gestimuleerd kan worden. De Vlor geeft daarvoor enkel denkpistes ter inspiratie en hoopt dat overheid, instellingen en studenten(raden) hier verder werk van maken. De raad is uiteraard bereid om hierover verder overleg of uitwisseling te organiseren.

Isabelle De Ridder
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Ann De Schepper
voorzitter Raad Hoger Onderwijs